

УДК [159.9.07+351.74]:17.022.1

І. В. ВОРОБІЙОВА,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності
Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України (м. Харків),
докторант Харківського національного університету внутрішніх справ;

Я. В. МАЦЕГОРА,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності
Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Зроблено спробу пошуку ресурсів для відновлення сприятливого іміджу правоохоронців. Проведене дослідження дозволило виявити особливості сприйняття правоохоронців студентською молоддю. Визначено, що професіоналізм правоохоронців у поєднанні з низькою моральністю і осмисленістю буття сприймається молоддю як небезпека. Ідеальний образ правоохоронця відбиває вимоги сучасного суспільства до гуманізації і психологізації даної професії. На основі отриманих результатів запропоновано перспективні напрямки оптимізації іміджу правоохоронця.

Ключові слова: студентська молодь, реальний образ правоохоронця, ідеальний образ правоохоронця, імідж правоохоронця, оптимізація іміджу правоохоронця.

Vorobyova, I.V. and Matsehora, Y.V. (2015), "Features of perception of the representatives of law enforcement forces by the student youth" ["Osoblyvosti spryiniattia predstavnykiv syl okhorony pravoporiadku studentskoiu moloddu"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 186–193.

Постановка проблеми. Заручником змагання між владою та опозицією за прихильність громадськості досить часто стає імідж правоохоронців. Коли напруження такого протистояння зменшується, суспільство задається питанням відновлення довіри населення до правоохоронців. Висока періодичність, з якою опозиція за допомогою засобів масової інформації намагається дискредитувати органи влади, зокрема в особі правоохоронних органів, робить актуальним пошук ресурсів для відновлення позитивного іміджу правоохоронців і формування довірливих стосунків з населенням. Висока динамічність процесів впливу на свідомість населення вказує на те, що в дослідженнях, спрямованих на пошук ресурсів відновлення іміджу правоохоронців, мають брати участь молоді люди – найбільш рухома частина суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що питання іміджу правоохоронця активно розробляються як зарубіжними, так і вітчизняними фахівцями в галузі психології, права, соціології, public relations та іміджології.

На жаль, сучасна громадська думка про діяльність правоохоронних органів у цілому має помітне негативне забарвлення. Адже зростання злочинності, прорахунки та недоліки в діяль-

ності правоохоронних органів, що викликають невдоволення громадян або значний суспільний резонанс, негативний досвід особистих контактів населення з правоохоронцями – все це нівелює позитивний соціальний ефект від професійної діяльності правоохоронців, зумовлює потребу перегляду стратегічних напрямів їх діяльності, пошуку нових підходів до організації та здійснення охорони правопорядку та боротьби зі злочинністю.

Важливою передумовою громадської довіри та підтримки, готовності брати участь у вирішенні правоохоронних проблем західні фахівці справедливо вважають взаємодію правоохоронних органів з пересічними громадянами та їх активне залучення до співпраці, широке ознайомлення населення з основними завданнями та функціями правоохоронців, їх проблемами та причинами виникнення останніх [1].

Однією з умов визнання і довіри є оптимізація іміджу правоохоронця, тому що імідж формується в результаті постійної взаємодії і потребує оцінки з боку громадян. Оптимізація іміджу передбачає діяльність, що спрямована на присвоєння йому конкретних регулятивних характеристик, що забезпечують його дієвість [2]. Саме ці положення і було покладено в основу нашого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей сприйняття правоохоронців студентською молоддю для визначення перспективних напрямків оптимізації їх іміджу.

Виклад основного матеріалу. В дослідженні взяли участь студенти Харківського національного університету внутрішніх справ. Вибір цього контингенту для пілотажного дослідження особливостей ставлення студентської молоді до правоохоронців не є випадковим. Ця вибірка найбільш тісно взаємодіє з правоохоронцями, вона знайома з особливостями їх роботи, має встановлені міжособистісні стосунки з правоохоронцями та, зазвичай, не має необґрунтованих побоювань та причин дистанцію-

ватися від них. Крім того, студенти, які навчаються у ВНЗ системи МВС, орієнтуються у завданнях і мають певні уявлення про функції представників органів правопорядку тощо.

Для реалізації дослідження було використано модифікацію семантичного диференціалу для оцінки особистісних характеристик правоохоронців, що розроблена І. В. Воробйовою [3], та процедуру колірного тесту ставлення.

Завданням студентів у цьому дослідженні було оцінити правоохоронців такими, які вони є (реальний образ), і такими, якими вони мають бути для гідного виконання покладених на них обов'язків (ідеальний образ). Результати дослідження наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Уявлення студентської молоді про реальні й ідеальні особистісні риси правоохоронців (в ум. од.)

№	Особистісні характеристики	Образ правоохоронця		Значущість розбіжностей	
		Реальний	Ідеальний	t	p
1	Суспільно спрямований	3,79 ± 1,50	6,25 ± 1,33	6,01	0,01
2	Безкорисливий	3,00 ± 1,72	5,79 ± 1,25	6,43	0,01
3	Справедливий	4,29 ± 1,60	6,29 ± 1,16	4,96	0,01
4	Принциповий	4,88 ± 1,65	5,29 ± 1,49	0,92	–
5	Працьовитий	3,92 ± 1,53	6,38 ± 0,92	6,75	0,01
6	Емоційно стійкий	3,67 ± 1,71	6,50 ± 1,21	6,62	0,01
7	Незворушливий	2,79 ± 1,22	5,58 ± 1,56	6,90	0,01
8	Рішучий	5,29 ± 1,19	6,50 ± 0,59	4,46	0,01
9	Сміливий	4,88 ± 1,33	6,50 ± 0,59	5,45	0,01
10	Наполегливий	5,25 ± 1,42	6,29 ± 0,69	3,22	0,01
11	Високий інтелект	3,83 ± 1,40	6,29 ± 0,69	7,72	0,01
12	Ерудований	3,83 ± 1,31	6,33 ± 0,64	8,40	0,01
13	Професійно компетентний	4,54 ± 1,28	6,22 ± 1,76	3,78	0,01
14	Спостережливий	5,38 ± 1,31	6,71 ± 0,46	4,69	0,01
15	Грамотний	4,54 ± 1,38	6,58 ± 0,58	6,67	0,01
16	Культурний	3,83 ± 1,37	6,25 ± 0,94	7,13	0,01
17	Ввічливий	3,04 ± 1,43	6,00 ± 1,32	7,45	0,01
18	Співчутливий	3,58 ± 1,47	5,79 ± 1,32	5,48	0,01
19	Чесний	4,08 ± 1,28	6,21 ± 1,02	6,38	0,01
20	Скромний	2,42 ± 0,97	4,13 ± 1,29	5,19	0,01
21	Самостійний	5,04 ± 1,43	6,25 ± 0,79	3,63	0,01
22	Цілеспрямований	4,83 ± 0,87	6,29 ± 0,86	5,85	0,01
23	Впевнений у собі	5,38 ± 1,18	6,41 ± 1,25	2,37	0,01
24	Життєрадісний	4,04 ± 1,33	6,00 ± 1,02	5,73	0,01
25	Незалежний	3,54 ± 1,69	5,21 ± 1,72	3,39	0,01
26	Діяльний	4,04 ± 1,49	6,41 ± 0,97	6,53	0,01
27	Ініціативний	4,00 ± 1,29	5,78 ± 1,28	4,79	0,01
28	Сумлінний	3,96 ± 1,39	6,38 ± 1,09	6,71	0,01
29	Акуратний	3,71 ± 1,39	6,17 ± 1,05	6,92	0,01
30	Організований	4,83 ± 1,61	6,63 ± 0,88	4,81	0,01
31	Товариський	5,21 ± 1,32	6,25 ± 0,85	3,25	0,01
32	Прихильний	3,21 ± 1,84	6,29 ± 1,16	6,94	0,01
33	Тактовний	3,38 ± 1,79	6,08 ± 1,32	5,95	0,01
34	Довірливий	2,33 ± 1,17	4,29 ± 1,73	4,59	0,01
35	Доброзичливий	3,17 ± 1,52	6,08 ± 1,35	7,01	0,01

Із наведених у таблиці даних бачимо, що у свідомості молодих людей реальні й ідеальні уявлення про правоохоронців відрізняються майже за всіма позиціями оцінок. Єдиний виняток – оцінка принципності, рівень якої у реальних правоохоронців майже такий самий ($4,88 \pm 1,65$), як і в ідеальних ($5,29 \pm 1,49$), $t = 0,92$, $p \geq 0,05$. Для реального образу представників сил охорони правопорядку характерні середні оцінки практично за всіма шкалами, що, можливо, свідчить про слабку здатність молоді диференційовано оцінити більшість рис цих правоохоронців як через відсутність можливостей спостерігати правоохоронців у ситуаціях, в яких мали б виявитися ці якості, так і через власну недосвідченість в оцінках таких рис. Через це загальна середня оцінка поширилась на всі риси, про які студентам бракувало інформації («ефект ореолу»). Виняток сктановлять оцінки, що є нижчими за середні, за показниками незворушливості ($2,79 \pm 1,22$), скромності ($2,42 \pm 0,97$) і довірливості ($2,33 \pm 1,17$) та середньовисокі показники за рішучістю ($5,29 \pm 1,19$), наполегливістю ($5,25 \pm 1,42$), спостережливістю ($5,38 \pm 1,31$), впевненістю в собі ($5,38 \pm 1,18$) і товариськістю ($5,21 \pm 1,32$). Таким чином, реальний правоохоронець характеризується як достатньо посередня особистість, яка, проте, поміж інших вирізняється спостережливістю, недовірливістю, вираженими вольовими рисами (наполегливістю, рішучістю), деяким зверхнім ставленням до оточуючих (упевненістю в собі, нескромністю, дратівливістю) та вмінням професійно спілкуватися (товариськістю).

Для ідеального образу правоохоронця характерними є високі оцінки майже за всіма позиціями, на фоні яких вирізняються дещо менші показники за скромністю ($4,13 \pm 1,29$) і довірливістю ($4,29 \pm 1,73$) та дещо вищі за спостережливістю ($6,71 \pm 0,46$), грамотністю ($6,58 \pm 0,58$), організованістю ($6,63 \pm 0,88$). Як бачимо, відсутність у свідомості студентської молоді достатніх знань про функції, права та обов'язки правоохоронців ведуть до загальної їх ідеалізації. Втім, навіть небагатий досвід спілкування з охоронцями правопорядку дозволяє молоді виділяти професійно важливі якості, які дозволяють не соромитися, ставити незручні запитання, уточнювати, правильно формулювати запитання для повного з'ясу-

вання всіх обставин правопорушень, вимагати пред'явити документи, показати речі, побачити невідповідності у поведінці будь-якої особи, бути професійно ерудованими та організованими. Як бачимо, студенти усвідомлюють, що спілкування навіть з «ідеальним» правоохоронцем не завжди може бути «зручним», приємним, але це є необхідним для захисту прав людини, суспільного і правового порядку.

Зазначимо, що реальний образ правоохоронця у виборці студентської молоді має варіації. Так, кластерний аналіз дозволив виділити два типи реального ставлення до правоохоронців, які поділили студентську вибірку навпіл – на тих, хто загалом відносно позитивно ставиться до правоохоронців, і на тих, хто їх певним чином «недолюблює». Такі дані наведено в табл. 2.

Відзначимо, що попри те, що студенти відрізняються загальним вектором ставлення до правоохоронців, у їх оцінках є і схожі тенденції. Так, обидві групи досить високо оцінюють такі якості мотиваційно-потребового блоку, як принципність і працьовитість, і таку рису, як спостережливість (когнітивно-пізнавальний блок). Обидві групи дають середні оцінки таким рисам правоохоронців, як ініціативність, сумлінність (діяльнісно-практична сфера) і життєрадісність (екзистенційно-буттєва сфера), та низькі оцінки незворушливості (емоційно-вольова сфера), ввічливості, скромності (моральна сфера). Таким чином, попри сформоване у студентів позитивне чи негативне ставлення до правоохоронців вони не можуть ігнорувати їх реальні професійні якості й існуючі недоліки (чи набуті професійні деформації). Так, при відносно позитивному ставленні студенти вимушені відзначити, що правоохоронці можуть демонструвати дратівливість і невічливість. Студенти з вираженим негативним ставленням не можуть ігнорувати те, що робота правоохоронця потребує зусиль, повної самовідданості, принципності, спостережливості тощо.

До загальних тенденцій можна віднести і те, що студенти більш негативно оцінюють у правоохоронців риси, що відбивають міжособистісну, моральну, мотиваційно-потребову сфери, і більш високо – емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні та екзистенційно-буттєві характеристики особистості (див. табл. 3).

Таблиця 2

Оцінки особистісних рис при позитивному і негативному типах реального ставлення студентської молоді до правоохоронців (в ум. од.)

№	Особистісні характеристики	Тип ставлення		Значущість розбіжностей	
		Негативний	Позитивний	t	p
1	Суспільно спрямований	2,92 ± 1,00	4,67 ± 1,44	3,47	0,01
2	Безкорисливий	2,33 ± 1,30	3,67 ± 1,87	2,02	0,1
3	Справедливий	3,33 ± 1,23	5,25 ± 1,36	3,62	0,01
4	Принциповий	4,33 ± 1,78	5,42 ± 1,38	1,67	–
5	Працьовитий	3,42 ± 1,31	4,42 ± 1,62	1,66	–
6	Емоційно стійкий	2,83 ± 0,83	4,50 ± 1,98	2,69	0,01
7	Незворушливий	2,67 ± 1,44	2,92 ± 1,00	0,50	–
8	Рішучий	4,58 ± 1,16	6,00 ± 0,74	3,56	0,01
9	Сміливий	3,92 ± 1,08	5,83 ± 0,72	5,11	0,01
10	Наполегливий	4,67 ± 1,61	5,83 ± 0,94	2,16	0,05
11	Високий інтелект	3,00 ± 1,04	4,67 ± 1,23	3,58	0,01
12	Ерудований	3,17 ± 1,11	4,50 ± 1,17	2,86	0,01
13	Професійно компетентний	3,75 ± 1,29	5,33 ± 0,65	3,80	0,01
14	Спостережливий	5,00 ± 1,13	5,75 ± 1,42	1,43	–
15	Грамотний	3,75 ± 1,29	5,33 ± 0,98	3,38	0,01
16	Культурний	3,25 ± 1,22	4,42 ± 1,31	2,26	0,05
17	Ввічливий	2,83 ± 1,27	3,25 ± 1,60	0,71	–
18	Співчутливий	2,92 ± 1,38	4,25 ± 1,29	2,45	0,05
19	Чесний	3,42 ± 1,16	4,75 ± 1,06	2,94	0,01
20	Скромний	2,33 ± 0,89	2,50 ± 1,09	0,41	–
21	Самостійний	4,25 ± 1,48	5,83 ± 0,83	3,22	0,01
22	Цілеспрямований	4,33 ± 0,89	5,33 ± 0,49	3,41	0,01
23	Впевнений у собі	5,00 ± 1,13	6,17 ± 0,94	2,76	0,05
24	Життєрадісний	3,67 ± 1,30	4,42 ± 1,31	1,41	–
25	Незалежний	2,83 ± 1,47	4,25 ± 1,66	2,22	0,05
26	Діяльний	3,33 ± 1,50	4,75 ± 1,14	2,61	0,05
27	Ініціативний	3,75 ± 1,29	4,25 ± 1,29	0,95	–
28	Сумлінний	3,50 ± 1,31	4,42 ± 1,38	1,67	–
29	Акуратний	2,92 ± 0,67	4,50 ± 1,51	3,33	0,01
30	Організований	3,92 ± 1,68	5,75 ± 0,87	3,37	0,01
31	Товариський	4,75 ± 1,60	5,67 ± 0,78	1,78	0,1
32	Прихильний	2,00 ± 0,95	4,42 ± 1,73	4,24	0,01
33	Тактовний	2,33 ± 1,44	4,42 ± 1,51	3,47	0,01
34	Довірливий	1,83 ± 0,72	2,83 ± 1,34	2,28	0,05
35	Доброзичливий	2,25 ± 1,06	4,08 ± 1,38	3,66	0,01

Таблиця 3

Оцінки сфер особистості при негативному і позитивному типах реального ставлення студентської молоді до правоохоронців (в ум. од., рангах)

№	Сфери особистості	Тип ставлення				Значущість розбіжностей	
		Негативний		Позитивний		t	p
		середній бал	ранг	середній бал	ранг		
1	Потребово-мотиваційна	16,23 ± 3,28	3	23,42 ± 4,85	3	4,19	0,01
2	Емоційно-вольова	18,67 ± 2,35	5	25,08 ± 2,87	5	5,99	0,01
3	Когнітивно-пізнавальна	18,67 ± 4,21	6	25,58 ± 3,85	6	4,20	0,01
4	Моральна	14,75 ± 3,57	2	19,17 ± 4,06	1	2,83	0,01
5	Екзистенціально-буттєва	20,08 ± 4,06	7	26,00 ± 3,74	7	3,71	0,01
6	Діяльнісно-практична	17,42 ± 4,78	4	23,67 ± 3,87	4	3,52	0,01
7	Міжособистісно-соціальна	13,17 ± 3,74	1	21,42 ± 3,70	2	5,43	0,01

Таким чином, незалежно від типу реального ставлення, студенти більш високо оцінюють «робочі» якості правоохоронців, ніж їх особистісні якості, які безпосередньо впливають на емоційне забарвлення ставлення.

Враховуючи те, що в реальному ставленні студентів до правоохоронців можна виділити два його типи (відносно позитивне і відверто негативне), обидві групи студентів збігаються в ідеальних поглядах на правоохоронця. Так, кластерний аналіз статистично достовірно дозволяє виділити лише одну групу, яка б опису-

вала ідеальне ставлення студентів до правоохоронців. У свідомості студентів цей ідеальний образ правоохоронця, крім більш вираженого загального позитивного ставлення, відрізняється від реального насамперед місцем у його загальній структурі екзистенційно-буттєвих рис. Так, у реальному образі екзистенційно-буттєві риси мають найбільший 7-й ранг (найбільшу вираженість), а в ідеальному – займають лише середню позицію (4-й ранг). Ці результати наведено у табл. 4.

Таблиця 4

**Реальні та ідеальні оцінки сфер особистості правоохоронців,
що надані студентською молоддю (в ум. од., рангах)**

№	Сфери особистості	Образ правоохоронця				Значущість розбіжностей	
		Реальний		Ідеальний		t	p
		середній бал	ранг	середній бал	ранг		
1	Потребово-мотиваційна	19,88 ± 5,43	3	30,00 ± 4,33	3	7,14	0,01
2	Емоційно-вольова	21,88 ± 4,16	5	31,38 ± 2,86	6	9,22	0,01
3	Когнітивно-пізнавальна	22,13 ± 5,29	6	31,88 ± 3,09	7	7,79	0,01
4	Моральна	16,96 ± 4,37	1	28,38 ± 4,36	1	9,06	0,01
5	Екзистенційно-буттєва	23,04 ± 4,88	7	30,17 ± 3,31	4	5,92	0,01
6	Діяльнісно-практична	20,54 ± 5,32	4	31,13 ± 4,33	5	7,56	0,01
7	Міжособистісно-соціальна	17,29 ± 5,57	2	29,00 ± 5,00	2	7,66	0,01

Інтерпретуючи ці результати, нагадаємо, що до екзистенційно-буттєвого блоку належать такі риси, як самостійність, цілеспрямованість, впевненість у собі, життєрадісність, незалежність, які насамперед свідчать про самоактуалізацію особистості, її здатність реалізовувати власні потреби і досягати свої цілі. Зазвичай, коли мова йде про екзистенційно-буттєві риси, передбачається, що при самореалізації особистість враховує інтереси інших, але наведений опис «реального» правоохоронця дозволяє за сумніватися у буттєвому рівні розвитку їх мотиваційної і моральної сфер. За таких умов підвищення рис екзистенційно-буттєвого блоку може свідчити про прагнення самореалізувати власні, подекуди егоїстичні риси. Крім того, підвищення цих рис свідчить і про те, що правоохоронці виконують свої професійні обов'язки на власному ентузіазмі, а не завдяки адекватній професійній підготовці, продуманій загальній правоохоронній системі і матеріальній забезпеченості. Цікаво, що в ідеальних уявленнях студентів правоохоронці зовсім не зобов'язані бути абсолютно безкорисливими (сучасна молодь вважає, що будь-яка праця має гідно оплачуватися (див. табл. 1), а найбільш вираженими у них мають бути саме

професійні риси – діяльнісно-практичної, емоційно-вольової та когнітивно-пізнавальної сфер особистості (див. табл. 4).

Оскільки проведений нами аналіз показав, що для студентської молоді при оцінках правоохоронців має місце ефект ореола, тобто неусвідомлене поширення загального емоційного ставлення на оцінки рис, про які недостатньо інформації, то для уточнення ставлення цієї групи респондентів доцільним є використання процедури колірної тесту ставлень.

Так, ідеальний образ правоохоронця асоціюється зі значно привабливішими кольорами (ранг дорівнює 2,46 ± 1,74), ніж реальний (5,38 ± 2,08), $t=5,27$, $p \leq 0,01$. При цьому зазначимо, що реальний образ на неусвідомлюваному рівні не має вираженого поділу на позитивний і негативний. Так, студенти, які на свідомому рівні демонстрували позитивне ставлення, на неусвідомлюваному рівні використовують для асоціації кольори, ранги яких у колірній розкладці майже такі самі (5,00 ± 2,34), як і в студентів з відверто негативним ставленням до правоохоронців (5,75 ± 1,82), $t = 0,88$, $p \geq 0,05$.

Більш змістовно розбіжності в емоційній оцінці реального й ідеального образу правоохоронців подано у табл. 5.

Таблиця 5

Частота добору різних кольорів, що відбивають реальне й ідеальне ставлення до правоохоронців у студентської молоді (%)

№	Колір	Образ правоохоронця		Значущість розбіжностей	
		Реальний	Ідеальний	ϕ	p
1	Синій	29,17	25,00	0,39	–
2	Зелений	4,17	45,83	3,72	0,01
3	Червоний	25,00	12,50	1,12	–
4	Жовтий	0,00	4,17	1,43	–
5	Фіолетовий	0,00	8,33	2,02	0,05
6	Коричневий	12,50	4,17	1,07	–
7	Чорний	0,00	0,00	0,00	–
8	Сірий	29,17	0,00	3,95	0,01

Як видно з даних, наведених у таблиці 5, реальний образ правоохоронця найчастіше співвідноситься із синім (29,17%), сірим (29,17%), червоним (25,00%), а деколи з коричневим (12,50%) кольорами. Як бачимо, у більшості випадків правоохоронець на емоційному рівні сприймається як пасивний, такий, що прагне до комфорту, недоступний (ізолюваний), спроби «достукатися» до нього спричиняють його роздратування. Частина молоді, яка демонструвала відносно позитивне ставлення до правоохоронців, на свідомому рівні дещо частіше для асоціації використовувала синій колір (41,67%), який у колірній розкладці займав останні позиції. Можна припустити, що зазначена частина студентів сприймає правоохоронців як пасивних. Молодь з відверто негативним ставленням на свідомому рівні в колірних асоціаціях дещо частіше надавала перевагу червоному (33,33%) і сірому (25,00%) кольорам і, відповідно, більш схильна описувати правоохоронців як «недоступних» і схильних до роздратування чи відвертої агресії. Втім, вказані розбіжності не сягнули рівня статистичної значущості. Зазначимо, що таке загальне негативне ставлення до правоохоронців на неусвідомлюваному рівні може свідчити про те, що частина молоді на свідомому рівні намагається «виправдати» правоохоронців, напевно, враховуючи суспільну значущість і важливість виконуваних ними функцій.

Для оцінки ідеального правоохоронця майже 50% опитуваних студентів використовують асоціацію із зеленим кольором, чверть – із синім. На відміну від реального образу для опису ідеального правоохоронця рідше використовуються червоний (12,50%), сірий (29,17%) та коричневий (4,17%) кольори та дещо частіше – жовтий (4,17%) і фіолетовий (8,33%). Таким чином, більшість опитаної студентської молоді

прагнуть бачити у правоохоронцях гідних, порядних та людських особистостей, які здатні до активних дій, а також контролювати свій гнів та утримуватися від агресії.

Для визначення того, з якими сферами особистості співвідносяться ці емоційні узагальнені оцінки реального й ідеального образів правоохоронця, було використано регресійний аналіз, де у якості залежної змінної використовувався ранг кольору, з яким асоціюється правоохоронець, а у якості незалежних – показники сфер особистості, отримані за допомогою семантичного диференціалу:

Негативність ставлення (реал.) = 9,83+0,2 Емоційно-вольові–0,26 Моральні–0,19 Екзистенційно-буттєві+0,56;

Негативність ставлення (ідеал.) = 0,93+0,24 Емоційно-вольові–0,42 Екзистенційно-буттєві+0,21 Діяльнісно-практичні+0,57.

Як видно із поданих рівнянь регресії, реальний образ тим негативніший, чим більше в ньому поєднані виражені емоційно-вольові риси з низькою моральністю та низькою здатністю досягати власні цілі своїми силами. Вольовий, незворушний, низько моральний правоохоронець, який не знайшов себе у житті, сприймається сучасною молоддю як неприємний, а можливо, і як загрозливий та небезпечний.

Хоча ідеальний образ правоохоронця, який малоє студентська молодь, насичений позитивними рисами, але поєднання надмірних емоційно-вольових та діяльнісно-практичних рис із нездатністю самореалізуватися, виявити свою індивідуальність можуть зменшити позитивність його сприйняття. На наш погляд, в таких оцінках студентської молоді виявляється надія, що ідеально функціонуючий правоохоронець буде здатен до живого, неформального спілкування. Безумовно розуміючи необхідність для сучасного правоохоронця таких рис,

як емоційна стійкість, незворушливість, наполегливість, акуратність, студенти не бажають бачити його подібним до робота (сухим, безликим), не здатним до індивідуального підходу під час виконання своїх обов'язків. У таких оцінках перш за все виявляється вимога сучасного суспільства до гуманізації і психологізації професії правоохоронця.

Висновки. Проведене дослідження показало, що за відсутності можливості спостерігати певні риси правоохоронців на їх оцінку впливає загальне враження, яке склалося у людини. Втім, навіть коли у людини склалося стійке ставлення до правоохоронців, усвідомлення завдань правоохоронної діяльності, форм і способів її виконання сприяє адекватній оцінці професійних рис правоохоронців. Окрім того, усвідомлення важливості покладених на правоохоронців професійних функцій може вести до намагання виправдати правоохоронців, навіть при загальному негативному до них ставленні.

Попри загальну думку, що розвинені професійні якості сприяють формуванню позитивного іміджу суб'єкта праці, для правоохоронців професіоналізм, який поєднаний з низькою моральністю і низькою осмисленістю буття, сприймається як небезпека. Ідеальний же образ правоохоронця передусім відбиває вимоги сучасного суспільства до гуманізації і психологізації професії правоохоронця. Виходячи з цього, серед можливих заходів, спрямованих на оптимізацію іміджу правоохоронця, позитивний ефект буде мати прийняте в європейських країнах розширення професійних завдань правоохоронців, на яких покладається велика кількість функцій, що прямо не пов'язані з охороною правопорядку. Виконання таких функцій дозволить правоохоронцям демонструвати свою людяність, гуманізм своєї роботи. Певні кроки в цьому напрямку робляться вже зараз. Так, у рамках сучасної реформи

правоохоронних органів передбачено запровадження нового рівня вимог до якості роботи правоохоронців, розширення спектра надаваних ними послуг, поліпшення матеріально-технічного забезпечення. Правоохоронні органи з каральної силової структури повинні перетворитися в повсякденну цілодобову сервісну службу із широким спектром соціальних послуг. На сьогодні патрульна служба є першою, кого торкнулась сучасна реформа.

Позитивний ефект для оптимізації іміджу правоохоронців також буде мати створення інституту добровільних помічників органів правопорядку – інституту, втраченого у нашій країні, але поширеного в громадах Америки та Європи. Виконання частини завдань правоохоронних органів на громадських засадах дозволяє краще зрозуміти сенс правоохоронної діяльності, складності її виконання, здійснювати громадський контроль за діяльністю правоохоронців, підвищити довіру до правоохоронних органів, які тісно співпрацюють зі своєю територіальною громадою.

Проводяться досить цікаві дні відкритих дверей, спрямовані на знайомство підлітків і молоді з функціями й особливостями роботи правоохоронців. Правоохоронці активно надають шефську допомогу інтернатам, дитячим будинкам, переселенцям із зони проведення антитерористичної операції; перші відкликаються на прохання здати кров правоохоронцям, які отримали поранення внаслідок виконання службових обов'язків, зокрема в зоні АТО, та постраждалому населенню тощо. Втім, варто зазначити, не стільки поодинокість таких заходів, як відсутність адекватності у висвітленні такої діяльності правоохоронців не дозволяє представити цей напрямок їхньої роботи як системний, характерний для них, а подекуди взагалі «нагороджується» ярликом показушності.

Список використаних джерел

1. Матюхіна Н. П. Імідж правоохоронних органів зарубіжних країн: проблеми створення та збереження / Н. П. Матюхіна // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2005. – Вип. 31. – С. 297–302.
2. Политическая имиджелогия : учеб. пособие / под ред. А. А. Дергача, Е. Б. Перельгиной. – М. : Аспект-пресс, 2006. – 400 с.
3. Воробйова І. В. Імідж працівника міліції як чинник розвитку правосвідомості громадян : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Воробйова Інна Вікторівна. – Харків, 2007. – 205 с.

Надійшла до редколегії 25.08.2015

ВОРОБЬЄВА І. В., МАЦЕГОРА Я. В. ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ СИЛ ОХРАНЫ ПРАВОПОРЯДКА СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЁЖЬЮ

Сделана попытка поиска ресурсов для восстановления благоприятного имиджа представителей сил охраны правопорядка. Проведённое исследование позволило выявить особенности восприятия правоохранителей студенческой молодёжью. Выявлено, что профессионализм

правоохранительных органов в сочетании с низкой нравственностью и осмысленностью бытия воспринимается молодёжью как опасность. Идеальный образ правоохранителя отражает требования современного общества к гуманизации и психологизации данной профессии. На основе полученных результатов предложены перспективные направления оптимизации имиджа правоохранителя.

Ключевые слова: студенческая молодёжь, реальный образ правоохранителя, идеальный образ правоохранителя, имидж правоохранителя, оптимизация имиджа правоохранителя.

VOROBYOVA I. V., MATSEHORA Y. V. FEATURES OF PERCEPTION OF THE REPRESENTATIVES OF LAW ENFORCEMENT FORCES BY THE STUDENT YOUTH

The article is devoted to the search for resources to restore the positive image of the representatives of law enforcement forces. The objective of the article is to study the peculiarities of perception of law enforcement officers by the most mobile part of the society – the youth. The study involved students of Kharkiv National University of Internal Affairs. The choice of this contingent for the study is not accidental. This selection most closely interact with law enforcement agencies, it is familiar with the peculiarities of their work, has established interpersonal relationships with law enforcement officers and, as a rule, does not have unreasonable fears and reasons to distance itself from them. To accomplish the study the authors used a modification of the semantic differential to evaluate the personal characteristics of law enforcement officers and the procedure of the color test of relationships. The task of the students was to assess law enforcement officers as they are (real image) and as those they should be for the successful execution of their duties (ideal image).

Conducted studies have shown that in the absence of an opportunity to observe certain features of law enforcement officers the overall impression which has developed by a human being impacts on their assessment. However, even if a person has a steady attitude to law enforcement officers, the awareness of law enforcement tasks, forms and methods of its implementation leads to an adequate assessment of professional skills of law enforcement officers.

Despite the general opinion that the developed professional skills contribute to a positive image of the subject of labor, professionalism together with the low moral and low meaningfulness of being for law enforcement officers are perceived as a threat. The ideal image of a law enforcement officer, primarily, reflects the requirements of modern society to the humanization and psychologizing profession of a law enforcement officer. Based on the obtained results, the authors have suggested possible perspective areas of optimization of a police officer's image.

Keywords: student youth, a real image of a law enforcement officer, ideal image of a law enforcement officer, image of a representative of law enforcement forces, optimization of the image of a law enforcement officer.

УДК 037.011.33(477)-057.30

С. П. ГІРЕНКО,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології та педагогіки
факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції
громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТНИХ РИЗИКІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Проведено теоретичний та емпіричний аналіз конфліктологічних ризиків у професійній діяльності майбутніх працівників патрульної поліції. Визначено соціальні та особистісні джерела виникнення конфліктних ситуацій у службовій сфері. Розглянуто основні теоретичні положення та змістовно-методичні складові педагогічного процесу первинної психолого-конфліктологічної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції у вищому навчальному закладі. Зазначено, що ефективним шляхом попередження конфліктних ризиків у роботі працівників патрульної поліції виступає якісна освітня підготовка з метою формування високого рівня конфліктологічної культури, конфліктостійкості, варіативності конфліктної поведінки патрульного.

Ключові слова: конфліктні ризики, конфліктологічна культура, професійна підготовка, психолого-конфліктологічна підготовка, патрульна поліція, моделювання.